

Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei-Sruogienei, 1943-10-17, iš Štuthofo - į Vilnių

Stutthof, d. 17 Oktober 1943

Adresse[:]

Prof. Dr. Balys Sruoga
Lager Stutthof b/Danzig
Block XI

Stutthof, d. 17 Oktober 1943

Vanduk, Gyvenimėli!

Gestern, 16-X, kam es von Dir kein Brief. So! In voriger Woche bekam ich: 1) das Geld (200 Mr), 2) Päckchen mit Äpfeln, 3) sechs verschiedene Päckchen (das letzte - im blauem Papier eingewickelt). So viel Liebe von Dir, so viel Sorgen, so viel Opfern! Ich weiss Deiner Gedankengang. Gerade dieselben Gedanken habe ich gehabt in dem Momente, als Du vorbereiteten die Päckchen. Ich habe wörtlich gesehen Dich und Dalia, Eure Bewegungen, Eure Sorgen, Eure Liebe. Gerade in dem Momente, wann Ihr Dasein ist so trostlos! Ich bin nicht wert so viel Liebe! Der Rest meines Lebens wird gewidmet nur Euch, - Euren Gedeihen! Jetzt bin ich gewöhnt mit weniger Sachen auszukommen. Du selbst hast so wenig von Lebensmitteln, schicke mir nicht so viel, - Sie beide sollen satt und gesund sein, das ist viel wichtiger. Ich glaube nicht mehr an die Versprechungen und gegebenen Worten. Für den Winter brauche ich: 1) irgendwelche Handschuhe (habe ich keine), 2) dicke wollene Strümpfe (die zugeschickte Socken spare ich, - trage nicht), 3) Deine Kaffeemischung - sie ist mir ärztlich empfohlen, 4) Tinte für Goldfeder, 5) Papier - ein Päckchen karierte und 1 Päckchen für „Schwarz“ - Abschriften - aus meinem Schrank, - ich will ernst arbeiten, 6) Salbe gegen Ekzeme (mein Schrank, Mitte, oben, hinter der Büchern)[,] 7) Tabak. Mit Tabak Du hast mich reichlich versorgt. Aber ich muss helfen meinen Kameraden und denen, die haber mir in schweren Zeiten geholfen. Wenn gibt es nicht mehr geschnittenen, lasse schneiden und schicke. Das ist sehr wichtig. Mit diesen Sachen kann ich warten auf den Winter und Entwicklung der Logik de rerum naturae. Ich spanne mein Geist auf um Eurer Seele zu verstärken. Fühlen sie mich, meine Gedanken? In meiner Arbeitsstelle meine Vorgesetzte und Arbeitskamerade sind sehr gute und vernünftige Leute, - mit Ihnen mir ist gut. Auch meine unglücks kollegen sind sehr nett zu mir - besser, als konnte man erwarten. Na Du und Dalia sollen, müssen gesund und kräftig sein. Ich weiss Eure Sorge. Ich bin zusammen. Ich küsse. Ich liebe Euch unaussprechlich.

Eurer Balys [1r] // [1v] //

Adresas:

Prof. dr. Balys Sruoga
Stovykla Stutthof prie Danzigo
Blokas XI

Stutthof, 1943 [m.] spalio 17 d.

Vanduk, Gyvenimėli!

Vakar, spalio 16 d., laiškas nuo Tavęs neatėjo. Taigi! Praeitą savaitę gavau: 1) pinigus (200 Mr), 2) siuntinėlių su obuoliais, 3) šešis skirtingus pakelius (paskutinis suvyniotas į mėlyną popierių) [1]. Tiek daug meilės iš Tavęs, tiek rūpesčių, tiek pasiaukojimo! [2] Aš žinau Tavo minčių eigą. Kaip tik panašiai galvojau tą akimirką, kai Tu ruošei siuntinėlius. Aš tiesiog mačiau Tave ir Dalią, regėjau Jūsų judesius, jutau Jūsų rūpesčius, Jūsų meilę [3]. Būtent tą akimirką, kai Jūsų gyvenimas toks niūrus! Aš nevertas tiek daug meilės! Likęs mano gyvenimas bus skirtas tik Judviem, – Jūsų gerovei! Dabar aš pripratau apsieiti su mažiau daiktų. Tu pati turi taip mažai maisto, nesiųsk man tiek daug, – Jūs abi turit būti sočios ir sveikos, tai daug svarbiau. Aš daugiau nebetikiu pažadais ir duotais žodžiais. Žiemai man reikia: 1) kokių nors pirštinių (neturiu jokių), 2) storų vilnonių kojinių (atsiųstas puskojines saugau, – nenešioju), 3) Tavo kavos mišinio – jį man patarė gydytojas, 4) rašalo auksinei plunksnai, 5) popieriaus – vieno pakelio languoto popieriaus ir vieno pakelio popieriaus juodraščiams iš mano spintos, – aš noriu rimbai dirbti, 6) tepalo nuo egzemos (mano spintoje, vidury, viršuje, už knygu), 7) tabako. Tabaku Tu mane gausiai aprūpinai. Bet aš turiu padėti savo draugams ir tiems, kurie man padėjo sunkiais laikais [4]. Jei daugiau nėra supjaustyto tabako, liepk supjaustyti ir atsiųsk. Tai labai svarbu. Su šiais dalykais galiu laukti žiemos ir logikos vystymosi apie daiktų prigimtį. Aš įtempiu savo dvasios jėgas, kad sustiprinčiau Jūsų širdis. Ar jaučiat mane, mano mintis? Mano darbovietėje mano viršininkai ir kolegos yra labai geri ir protingi žmonės, – su jais man gerai [5]. Mano nelaimės draugai taip pat man labai malonūs – geresni, negu buvo galima tikėtis. Na, Tu ir Dalia turit, privalot būti sveikos ir stiprios. Aš žinau Jūsų rūpestį. Aš su Jumis kartu. Bučiuoju. Labai Jus myliu.

Jūsų Balys

KOMENTARAI

[1] Vanda Sruogienė užfiksavo, kad Baliui Sruogai kartu su dukra Dalia išsiuntė šiuos siuntinius: spalio mėn. 2 d. 1 [klg.] siuntinį („33. Pyragaitis ovališkas, pyragaičiai trapūs su aguonomis, 1/4 klg. tirpytų lašinukų su svogūnais, milteliai dantims, papirosų 31“); spalio 5 d. 1 [klg.] siuntinį („34. Pyragaitis karališkas 1/2 klg., cukraus 150 gr., kavos truputį, sviesto 250 gr., truputis tabokos“); spalio 8 d. 2 [klg.] siuntinį („35. Lašinių 1/2 klg., muilas, 4 svogūnai, 300 gr. tabokos, kojines ilgos, vilnonės, mano pirštines, 1/2 [klg.] bulkutės“); spalio 9 d. 2 [klg.] siuntinį („36. 3/4 klg. sausainių, 100 gr. lašinių, 4 dėžutės papirosų, 300 gr. medaus, 200 gr. cukraus, 1 obuolys“); spalio 11 d. 2 [klg.] siuntinį („37. 300 gr. lašinių, 200 gr. sausainių, 100 gr. sviesto, 120 gr. cukraus gabaliukų, česnakas, 6 gab. buljono, 100 gr. marmelado, 3 obuoliai, 7 dėž. papirosų“) („Sąrašas siuntinių, siųstų į Štuthofą“, žr. „Iš Vandos Sruogienės archyvo“, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 1370, nr. 16, l. 2r-v).

[2] „Siuntiniai ruošti iš paskutiniųjų, labai susikaupus, kad daiktuose, menkuose maisto paketėliuose tarsi įsispautų širdies ir rankų šiluma. Per daiktus ir žodžius tekėjo gyvybę ir dvasią palaikanti energija“ (Viktorija Daujotytė, *Už brūkšnio*, Vilnius: Tyto alba, 2015, p. 125).

[3] Baliui Sruogai būdingas stipriai įsijausti, telepatija: „Balio nepaprastas jautrumas man ne kartą atrodė aiškiaregystė. Jis skaitė kitų mintis, numatydavo nelaimės...“ (Vanda Sruogienė, „Paaiškinimai ir priedai“, in: *Balys Sruoga mūsų atsiminimuose*, sudarė Vanda Sruogienė, Vilnius: Regnum fondas, 1974, p. 413). Rašytojo žmona liudijo abipusį „vidinio matymo ir klausos“ faktą: „Kad mudu abu su vyru visad buvom geri „mediumai“ – aš gal tik daug vėliau supratau. Nelengva man apie tai kalbėti. Visad žinojau, kad vyras mano mintis žino – gal todėl mudu labai mažai kalbėdavome, kažkaip be žodžių buvo aišku... Atsimenu daug įvykių, kada mintimis susisiekiu ir per nuotolį, per okeaną...“ (Vandos Sruogienės laiškas Algiui Samulioniui, iš Čikagos – į Vilnių, 1979-10-03, in: *LLTIB RS*, f. 94, b. 347, l. 1r).

- [4] „Kai lietuvių „garbės kalinių“ padėtis lageryje pastebimai pagerėjo, B. Sruoga atskiriems kaliniams kartais pagelbėdavo ir maistu, rūkalais ar vaistais (jų gaudavo iš A. Starkaus), perleisdamas savo lagerio porciją ar tiesiog įduodamas duonos bei kitų produktų. Kartais ir šiaip kuo padėdavo. Šiuo požiūriu ji su dėkingumu prisimena kai kurie lietuviai, rusai, estai (J. Savickienė, N. Simonenka, R. Jarvinė). Galima spėlioti, kad kai kam iš nelaimės draugų, pažįstamų ar visai nepažįstamų, šiems visai nežinant, B. Sruoga yra vienaip ar kitaip padėjęs dirbdamas raštinėje, nors tuo niekad nesigyrė“ (Algis Samulionis, *Balys Sruoga*, Vilnius: Vaga, 1986, p. 334).
- Siuntinių turiniu Balys Sruoga dalydavosi su kitais badaujančiais lietuvių kaliniais: „Tada jis permetė man per tvorą puskepalį duonos, gniužulėlį margarino ir obuolį. Iš susijaudinimo aš net nepaklausiau jo pavardės. Tik kitą dieną sužinojau, kad tai buvo Balys Sruoga, tuo metu jau dirbęs lagerio raštinėje. Jis ir vėliau man padėdavo: išgelbėjo mano dukrelės gyvybę, kai ji sirgo dėmėtąja šiltine – atnešė tada dešimt ampulių ir du kilogramus cukraus. Jūs negalite įsivaizduoti, koks tai buvo turtas Štuthofe“ („[Julijos Savickienės atsiminimai apie Balį Sruogą], in: *Balys Didysis*, sudarė ir redagavo Reda Pabarčienė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1997, p. 316).
- [5] Balys Sruoga dirbo kalinių raštinėje, kurios viršininkas buvo jaunesnysis SS feldfebelis Alfred Bublitz, su kuriuo sutarė: „O man jisai buvo ir visiškai geras. Kai patekau pas jį dirbti, aš buvau jau klipata kaip reikiant. Išbadėjęs kaip žiurkė bažnyčioj. Sutinusiom kojom, klebatuojančia širdim ir visokiu tenai kinkų drebėjimu. Bublitzas neversdavo manęs daug dirbti. Dar daugiau, – jis parūpino man pridedamus pietus – iš SS virtuvės likučių. Pats kažkur nuorganizavo man karišką katiliuką, kad galėčiau tuos pietus pasiimti“; „Su Bublitzu sugyvenome maždaug bičiuliškai, tiktai dėl bavariečių būdo niekaip negalėdavome taikingai susigiedoti. Aš, keletą gražių metelių praleidęs Bavarijoje, Munchene bestudijuodamas, buvau Bavarijos mylėtojas. Bublitzas keikė bavariečius išsijuosęs, aš juos gyniau susijuosdamas“ (Balys Sruoga, „Raštinės švietalai“, in: *Balys Sruoga, Dievų miškas, (ser. Lietuvių literatūros lobynas. XX amžius, Nr. 3)*, redagavo Donata Linčiuvienė, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2005, p. 207–208). Raštinės komandai priklausė dar lenkas August Sikorski [Zagorski] ir jo padėjėjas Bruno Nogajski [Rękajski]. Jie „buvo įtakingiausi lagerio lenkų visuomenės nariai. Jų žodis būdavo lemtingas lagerio lenkiškajai politikai. Mane, patekusį į raštinę, priėmė jie su išskėstomis rankomis. Gundė kaip galėdami, darbais neužversdami. Mokė lageriškai dirbti: neskubėti, darbas – ne vilkas – nepabėgsi, o mano sveikata esą jau pabėgusi... Jie priglobė mane, valgydino ir stiprino, padėdami žaizdas išgydyti, – jų šviesus paveikslas neužges mano širdyje, kol ji tik mano krūtinėje plastės!“ (Idem, in: *Ibid.*, p. 210–211). Lagerio raštinėje dirbo ir vienas lietuvis – kaunietis, „spaudos grupės“ atstovas Ksaveras Urbanavičius, šią darbo vietą buvo gavęs „1943 metų rugpjūčio mėnesį, Sruogai užtariant[...]“ („[Ksavero Urbanavičiaus atsiminimai apie Balį Sruogą], in: *Balys Didysis*, sudarė ir redagavo Reda Pabarčienė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1997, p. 312). Ksaveras Urbanavičius liudijo: „Kasdien būdavome greta. Poetas sielvartavo dėl tokio žmonių išniekinimo, pašiepdavo maniakus – hitlerininkus. Gerai sugyveno su lenkų intelektualais“ (Idem, in: *Ibid.*).
- „Aš pasilikau pas juos dirbti ir dirbau iki galo savanoriu – ir tuomet, kai man, kaip garbės katorgininkui, darbas buvo jau nebeprivalomas. Be jokio darbo lageryje sėdėti iš viso labai kvailas reikalas. Garbės katorgininko padėtis – labai opus dalykas. Kiekvieną momentą galėjo tave grąžinti į bendrą bloką ir išgrūsti vėl į miško koloną. Pasilikdamas senojoj vietoj, vis daugiau vilties turi ir nenumatytais atvejais joje pasilikti. Pagaliau – čia žmonės tokie geri. Ir iš raštinės – taip toli matyti: visas lageris, visi žmonės, visa tvarka, – visa reikalingoji medžiaga...“ (Balys Sruoga, „Raštinės švietalai“, in: *Balys Sruoga, Dievų miškas, (ser. Lietuvių literatūros lobynas. XX amžius, Nr. 3)*, redagavo Donata Linčiuvienė, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2005, p. 211–212)